

Μεσόβουνο Κοζάνης – Η ανατομία μιας σφαγής [23 Οκτωβρίου 1941]

Γονική Κατηγορία: [Ιστορική Βιβλιοθήκη](#)

Κατηγορία: [Έπος 1940 - 2ος Παγκόσμιος Πόλεμος](#)

Δημοσιευμένο στις Πέμπτη, 23 Οκτώβριος 2014 12:00

Από τον/την Εφημερίδα "Ελευθεροτυπία"

Προβολές: 1

Ήταν το πρώτο χωριό της ηπειρωτικής Ελλάδας που πήρε τα όπλα κατά των κατοχικών αρχών. Ένα από τα πρώτα που γνώρισαν τα μαζικά αντίποινα της Βέρμαχτ, με δύο διαδοχικά ολοκαυτώματα κι εκατοντάδες νεκρούς.

Κι όμως, η συλλογική εθνική μνήμη κάθε άλλο παρά του έχει επιφυλάξει τη θέση που του αξίζει στο μαρτυρολόγιο της δεκαετίας του '40.

Ίσως γιατί σ' αυτή την ιστορία έπαιξαν καθοριστικό ρόλο οι ελληνικές δωσιλογικές αρχές, καθιστώντας την ακατάλληλη για τους συνήθεις πανηγυρικούς της ημέρας.

Ο λόγος για το Μεσόβουνο του νομού Κοζάνης. Μια ιστορία με την οποία αξίζει ν' ασχοληθούμε -ιδίως σήμερα, που οι προσπάθειες για αναθεώρηση των γεγονότων της δεκαετίας του '40, με βάση μια ανανεωμένη εκδοχή των ψυχροπολεμικών στερεοτύπων, εμφανίζονται ξανά στον ορίζοντα.

Ως βάση γι' αυτή την αναμόχλευση θα χρησιμοποιήσουμε μια σειρά από δημοσιεύτα αποκαλυπτικά ντοκουμέντα που εντοπίσαμε στο σχετικό φάκελο των Αρχείων του υπ. Εξ. (1945, φ. 4), συμπληρώνοντάς τα όπου χρειάζεται με πληροφορίες από ήδη δημοσιευμένο υλικό.

Η προϊστορία της εξέγερσης

Η ιστορία του Μεσόβουνου ξεκινάει, ουσιαστικά, με την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών της δεκαετίας του '20. Ως τότε λεγόταν Κρίμισια και κατοικείτο από τουρκόφωνους μουσουλμάνους (1.468, σύμφωνα με την απογραφή του 1920). Το 1924 αντικαταστάθηκαν από 220 οικογένειες «Λαζών προσφύγων εκ Πόντου» -805 άτομα συνολικά. Τον Οκτώβριο του 1940, δυο βδομάδες πριν από το ξέσπασμα του πολέμου, η τελευταία προπολεμική απογραφή πληθυσμού βρήκε εκεί 1.171 άτομα.

Η εγκατάσταση των προσφύγων στην περιοχή εξυπηρετούσε γνωστούς -και δημόσια διακηρυγμένους- «εθνικούς στόχους». Οι ίδιοι οι Μεσοβουνιώτες, όμως, δεν φαίνεται να ήταν ιδιαίτερα αγαπητοί στις αρχές. Τουλάχιστον αυτό διαπιστώνουμε από την έκθεση που ο κατοχικός νομάρχης Κ. Γεωργαντάς συνέταξε αμέσως μετά την «ανταρσία» (Κοζάνη 19.10.1941, αρ. πρωτ. εμπ. 203γ):

*«Οι κάτοικοι του χωριού τούτου», διαβάζουμε, «διατελούν εις εντελώς απολίτιστον κατάσταση, τα δε 90% τούτων τυγχάνουσι κομμουνισταί εκ των μάλλον επικινδύνων». Την απέχθεια του εθνικόφρονος λειτουργού δεν μειώνει ούτε καν η διαπίστωση ότι «οι εκ τούτων στρατευθέντες κατά τον πόλεμον επεδείξαντο πολύ καλήν διαγωγήν» στα βουνά της Αλβανίας.

Την ύπαρξη κομμουνιστικής οργάνωσης στο χωριό, που «ανέπτυξε σοβαρή δράση» ήδη από τα χρόνια του Μεσοπολέμου, επιβεβαιώνει και ο δάσκαλος του χωριού Αλέκος Χατζητάσκος, που θα παίξει καθοριστικό ρόλο στην εξέγερση του '41.

*«Την περίοδο της φασιστικής μεταξικής δικτατορίας», προσθέτει, «αρκετή δράση ανέπτυξε το αντιδικτατορικό μέτωπο που συγκροτήθηκε με την πρωτοβουλία των κομμουνιστών του χωριού».

*Την ίδια γνώμη είχαν, φαίνεται, και οι μεταξικές αρχές. Ωσπου τον Μάρτιο του 1941, στη μέση του

ελληνοϊταλικού πολέμου, ο νομάρχης Κοζάνης αποφάσισε να βάλει τα πράγματα στη θέση τους. Με εισήγησή του προς το υπουργείο Εσωτερικών, ζητεί «την διάλυση του κοινοτικού συμβουλίου» του Μεσόβουνου «λόγω των κομμουνιστικών φρονημάτων των μελών αυτού και διότι δεν συνεμορφούνται προς τας εκάστοτε διαταγάς και οδηγίας της Νομαρχίας». Εισηγείται, μάλιστα, συγκεκριμένο διάδοχο σχήμα: «την ανάθεση των καθηκόντων του συμβουλίου εις τριμελή διοικούσαν επιτροπήν εκ των Παύλου Κωνσταντινίδη ως προέδρου, μέλους του κοινοτικού συμβουλίου, και των Λεων. Αϊβατζίδη και Ευσταθίου Παπαδοπούλου, ως μελών της επιτροπής».

Ακολούθησε, λίγες μέρες μετά, η γερμανική επίθεση κατά της Ελλάδας, η κατάρρευση του μετώπου και ο σχηματισμός της πρώτης δωσιλογικής κυβέρνησης από τον Τσολάκογλου. Στη χώρα επιβλήθηκε τριπλή κατοχή, και η επαρχία Εορδαίας περιήλθε στη γερμανική ζώνη, υπό την εποπτεία του Φρουραρχείου Κοζάνης.

Για ορισμένους, ωστόσο, οι υπηρεσιακές προτεραιότητες παρέμειναν αναλλοίωτες. Λες και δεν είχε συμβεί τίποτα στο μεσοδιάστημα, το υπουργείο Εσωτερικών αποφασίζει στις 30 Ιουνίου να ρωτήσει την υφιστάμενη του νομαρχία Κοζάνης «εάν υφίσταντο οι λόγοι οι υπαγορεύσαντες κατά τον Μάρτιον την διάλυση του κοινοτικού συμβουλίου» του Μεσόβουνου. Η απάντηση ήταν θετική και στις 26 Ιουλίου το υπουργείο ανακοίνωσε επίσημα την αντικατάσταση του κοινοτικού συμβουλίου από την προταθείσα «εθνικόφρονα» επιτροπή.

Στο μεσοδιάστημα, η τοπική κοινωνία προσπαθούσε να οργανώσει τη ζωή της κάτω από τις καινούριες συνθήκες. Κάτοικοι του Μεσόβουνου λεηλάτησαν την επαύριο της ήττας τις αποθήκες της τοπικής στρατιωτικής μονάδας, κρύβοντας όπλα και πυρομαχικά για ώρα ανάγκης. «Με πρωτοβουλία του αντιδικτατορικού μετώπου», υποστηρίζει ο Χατζητάσκος.

Ο ίδιος αναφέρει επίσης τη συγκρότηση τοπικού πυρήνα της αντιστασιακής οργάνωσης «Ελευθερία», τη σύσταση ένοπλης πολιτοφυλακής που είχε αναλάβει τη νυχτερινή περιφρούρηση του χωριού, καθώς και μια αποτυχημένη απόπειρα σαμποτάζ κατά της σιδηροδρομικής γραμμής στο Μουχαρέμ Χαν.

Παράλληλα, ακολουθώντας μια πρακτική γενικευμένη σε όλη την ύπαιθρο εκείνη τη χρονιά, οι Μεσοβουνιώτες αρνήθηκαν να παραδώσουν τη σοδειά τους στις δωσιλογικές αρχές.

Η «ανταρσία»

Δεν ξέρουμε πώς θα είχαν αντιδράσει οι χωρικοί, αν η αντικατάσταση του κοινοτικού συμβουλίου είχε γίνει από τις μεταξικές αρχές, πριν από την κατάρρευση του μετώπου. Το βέβαιο είναι ότι δεν συμμορφώθηκαν με την απόφαση της δωσιλογικής κυβέρνησης. Με την υποστήριξη του χωριού, ο απολυμένος κοινοτάρχης Ιωάννης Μαυρανάς αρνήθηκε να παραδώσει στη διορισμένη επιτροπή τα γραφεία και το αρχείο της κοινότητας.

*Οι ίδιος οι δωσιλογικές αρχές, πάντως, δεν είχαν την παραμικρή αμφιβολία για την αιτία του κακού. «Την εξέγερση των κομμουνιστών κατοίκων Μεσοβούνου», διαβάζουμε στην έκθεση που συνέταξε στις 19 Οκτωβρίου ο νομάρχης, «ιδίως υπέθαλψε και υπέκαυσεν ο βουλγαροκομμουνιστής διδάσκαλος του χωριού Μεσοβούνου, Αλεξ. Χατζητάσκος». Κομμάτι δύσκολο, βέβαια, μια και ο τελευταίος ανέλαβε τα καθήκοντά του μόλις στις 5 Οκτωβρίου.

Μπροστά στην αντίδραση των συγχωριανών του, ο διορισμένος κοινοτάρχης Κωνσταντινίδης υποβάλλει την παραίτησή του, για να την ανακαλέσει λίγο αργότερα. Ακολουθεί η επίσημη «εγκατάσταση» της νέας κοινοτικής αρχής «υπό της χωροφυλακής και των Γερμανών». Έτσι, με τη βία του χωροφύλακα και την εκφοβιστική παρουσία των κατακτητών, «παρεδόθη αυτοίς το αρχείον και το γραφείον της κοινότητος».

Το πρωί της 10ης Οκτωβρίου, απόσπασμα της χωροφυλακής συνοδευόμενο από 2 γερμανούς υπαξιωματικούς επισκέπτεται το χωριό αναζητώντας 11 «σεσημασμένους κομμουνιστές» και κάνει έρευνα για κρυμμένα όπλα. Οι καταζητούμενοι έχουν φύγει -ίσως χάρη στην απεισκευσία του ίδιου του Κωνσταντινίδη, που το προηγούμενο βράδυ καμάρωνε σε καφενείο της Πτολεμαϊδας για τις επερχόμενες συλλήψεις. Απογοητευμένοι, οι χωροφύλακες

θα συλλάβουν έτσι τον καθαιρεθέντα πρόεδρο Μαυρανά και τη γυναίκα ενός παλαιμάχου κομμουνιστή.

*Το ίδιο βράδυ, ο διορισμένος κοινοτάρχης σκοτώνεται στη μέση του χωριού «διά περιστρόφου» από τον -επίσης παλαιμάχο- κομμουνιστή Κώστα Ιγνατιάδη. Ως κίνητρο του εκτελεστή, ο νομάρχης καταγράφει την «υπόνοια» ότι το θύμα «είχε καταδώσει εις τας Ελληνικάς και Γερμανικάς αρχάς αυτών και τους κατοίκους της κοινότητος ότι τυγχάνουσι κομμουνισταί και ότι αποκρύπτουσι τυφέκια και πολυβόλα».

Σύμφωνα με τα επιζήσαντα τοπικά στελέχη του ΚΚΕ, η απόφαση για το φόνο του Κωνσταντινίδη πάρθηκε από την κομματική οργάνωση του χωριού. Ο καθοδηγητής Εορδαίας, Βασίλης Τσουκαλίδης, ισχυρίζεται στις αναμνήσεις του ότι ο ίδιος είχε εισηγηθεί μονάχα την απαγωγή του, αλλά οι ντόπιοι κομμουνιστές έδρασαν «όπως αυτοί ήθελαν». Ο ίδιος ο Χατζητάσκος, τέλος, υποστηρίζει ότι η απόφαση «της οργάνωσης» για εκτέλεση του Κωνσταντινίδη τού κοινοποιήθηκε σε έκτακτη σύσκεψη την τελευταία στιγμή, υποχρεώνοντάς τον να ακυρώσει προγραμματισμένη συνάντησή του με τον Τσουκαλίδη.

*Ακολούθησε ο ξεσηκωμός. «Ο φονεύς αρχικομμουνιστής Ιγνατιάδης», διαβάζουμε στην έκθεση του νομάρχη, «μετά του βουλγαροκομμουνιστού διδασκάλου Αλέκου Χατζητάσσου, εξήγειραν τους κομμουνιστάς και αμαθείς κατοίκους του χωριού, διαβεβαιώνοντας αυτούς ότι ολόκληρος η Ελλάς επανεστάτησε κατά των Γερμανικών Αρχών, ότι ερυθροί Ρώσσοι Αλεξιπτωτισταί έχουσι κατέλθει εις πολλά σημεία της Μακεδονίας και ότι εντός ολίγων ημερών αί Ρωσσοίκαί Στρατιαί θα κατήρχοντο εις την Ελλάδα».

Δuo ένοπλες ομάδες ανταρτών ανεβαίνουν στο Βέρμιο. Τη στρατιωτική διοίκησή τους αναλαμβάνει, ως έφεδρος αξιωματικός, ο Χατζητάσκος. Δεν κάνουν, ωστόσο, την παραμικρή επιθετική ενέργεια. Είναι προφανές ότι βρισκόμαστε μπροστά στο ίδιο μοντέλο αυθόρμητης, «αμυντικής» ενέργειας με τις εξεγέρσεις του ελληνικού πληθυσμού, λίγες βδομάδες νωρίτερα, στην κατεχόμενη από τους Βουλγάρους περιοχή της Δράμας.

Ομηροί και διαπραγματεύσεις

Στις 11 Οκτωβρίου, απόσπασμα χωροφυλακής μ' επικεφαλής τον ενωμοτάρχη Ζαφειράκη επισκέπτεται το χωριό για να διενεργήσει ανακρίσεις. Υστερα από ειδοποίηση των κατοίκων, οι αντάρτες τούς συλλαμβάνουν, ζητώντας ανταλλαγή τους συλληφθέντες της προηγούμενης.

*Οι δωσιλογικές αρχές της Κοζάνης αποφασίζουν στο μεταξύ να πατάξουν την «ανταρσία», καταφεύγοντας στην προστασία των γερμανικών όπλων. «Κατά των εξεγερθέντων απεστάλησαν αποσπάσματα Χωροφυλακής υπό τον διοικητή της Υποδιοικήσεως Χωροφυλακής Εορδαίας και τον διοικητή της Χωροφυλακής Κοζάνης ταγματάρχη Τριανταφύλλου», τονίζει στην έκθεσή του ο νομάρχης, «εκρίθη όμως σκόπιμον όπως τα αποσπάσματα ταύτα μη ενεργήσωσι κατά των επαναστατών, καθόσον ούτοι ήσαν ωπλισμένοι δι' αυτομάτων όπλων, και ζητηθή η επέμβασις των Γερμανικών Αρχών Κατοχής, όπερ και εγένετο».

Στις 12 Οκτωβρίου, νομάρχης, εισαγγελέας και ηγεσία της χωροφυλακής επισκέπτονται το Γερμανικό Φρουραρχείο Κοζάνης και του «καθιστούν γνωστήν την σημειωθείσαν στασιαστικήν κίνησιν κατοίκων της κοινότητος Μεσοβούνου, εμπνεομένων υπό κομμουνιστικάς αρχάς».

Ταυτόχρονα, απευθύνουν στους εξεγερμένους χωρικούς τελεσίγραφο, «όπως καταθέσωσι τα όπλα και αφήσωσιν ελευθέρους τους συλληφθέντας». Ως μεσολαβητής επιστρατεύεται ο κοινοτάρχης του γειτονικού (επίσης προσφυγικού) χωριού Κομνηνά, «όστις εξήσκη επιρροήν επί των κατοίκων Μεσοβούνου» και θα πετύχει την απόλυση όλων των ομήρων, πλην του ενωμοτάρχη. Σχετική εντολή υποστηρίζει ότι είχε δώσει στην τοπική οργάνωση του ΚΚΕ και ο Τσουκαλίδης. Οι Γερμανοί ενημερώνονται από τη νομαρχία «τηλεφωνικώς» για όλες τις εξελίξεις.

Η πρόσκληση στη Βέρμαχτ

Ο νομάρχης Γεωργαντάς, ωστόσο, δεν το βάζει κάτω. Στις 13 Οκτωβρίου επισκέπτεται ξανά το Γερμανικό Φρουραρχείο, συνοδευόμενος από τον εισαγγελέα και τον ανώτερο διοικητή χωροφυλακής δυτ. Μακεδονίας. Την επομένη απευθύνει, γραπτά αυτή τη φορά, έκκληση για επέμβαση της Βέρμαχτ προς αποκατάσταση της τάξης:

*«Καθ' ός έχομεν πληροφορίας, αίτινες δεν είναι απολύτως εξηκριβωμένοι, η Κοινότης Μεσοβούνου φυλάσσεται από φρουράν ανταρτών οίτινες πιθανόν να είναι ενισχυμένοι και από χωρικούς ετέρων χωρίων, ευρίσκονται διεσκορπισμένοι εις τα γύρωθεν υψώματα και αναμένουσι να επιτεθώσιν καθ' οιουδήποτε όστις ήθελεν εισέλθη εις το χωρίον των.

»Οι αντάρται έχουσιν περίπου 10 πολυβόλα, αρκετά όπλα και χειροβομβίδας [...]. Επειδή η εξ 24 ανδρών Χωρ/κής [δύναμις] παραμένει εις Κομνηνά ανίσχυρος να επιχειρήση τι χωρίς την βεβαιότητα ασκόπου θυσίας έναντι καλώς εξοπλισμένων υπερεκατόν Μεσοβουνιτών, έχομεν την τιμήν να παρακαλέσωμεν όπως λάβητε τα κατά την κρίσιν σας μέτρα διά την αντιμετώπισιν του δημιουργηθέντος ζητήματος».

*Άλλο που δεν ήθελαν οι Γερμανοί... Το επόμενο βράδυ, «γερμανικόν απόσπασμα εκ 100 περίπου οπλιτών, ενισχυθέντων και δι' αποσπάσματος χωροφυλάκων» ξεκινά από την Κοζάνη για την «κατά των κατοίκων Μεσοβούνου ενέργειαν». Σταθμεύει τα οχήματά του στα Κομνηνά και συνεχίζει με τα πόδια προς το Μεσόβουνο, για να το βρει μισοαδειανό: προφανώς ειδοποιημένοι, «πολλοί εκ των κατοίκων είχαν εγκαταλείψει από της νυκτός το χωρίον και είχαν καταφύγει εις τα πλησίον χωρία, τινές δε τούτων είχαν καταφύγει εις τα όρη υπό τον δημοδιδάσκαλον Χατζητάσσον και τον φονεάν Ιγνατιάδην».

Γερμανοί κι έλληνες συνεργάτες τους δεν θα βρουν, έτσι, παρά «έναν μόνο ένοπλον κάτοικον, ον και εξετέλεσαν επί τόπου ενώπιον των κατοίκων του χωριού, προς παραδειγματισμόν και εκφοβισμόν». Ήταν ο 19χρονος Θεόδωρος Ακριτίδης, σύνδεσμος των ανταρτών με όσους είχαν μείνει πίσω. Σύμφωνα με τον Χατζητάσκο, οι γονείς του ήταν παρόντες στον τουφεκισμό. Παρόντες, επίσης, «παρηκολούθησαν την ενέργειαν ταύτην» ο νομάρχης Κοζάνης «μετά του Ανωτέρου Διοικητού Χωροφυλακής».

Ακολούθησε έρευνα για όπλα στα σπίτια του χωριού, χωρίς αποτέλεσμα. «Μόνον εκτός του χωριού, εγγύς ποιμενικής καλύβης, ανευρέθησαν 6 κιβώτια πλήρη πυρομαχικών τυφεκίων Μάνλιχερ».

Έχοντας τελειώσει την επίδειξη δύναμης για την οποία τους είχαν καλέσει, οι Γερμανοί αποχωρούν μαζί με τους εκπροσώπους της «Ελληνικής Πολιτείας». Στο χωριό θα παραμείνει ένα απόσπασμα «εκ 50 οπλιτών Χωροφυλακής», μ' επικεφαλής τον ταγματάρχη Τριανταφύλλου, «ίνα ενεργήση κατά των εις τα όρη καταφυγόντων ενόπλων κατοίκων Μεσοβούνου, προς διάλυσιν και σύλληψιν αυτών και απελευθέρωσιν του κρατούμένου ενωμοτάρχη».

Όλα δείχνουν πως η κατάσταση βαίνει προς εκτόνωση. Μέσα στο επόμενο τριήμερο, οι περισσότεροι από τους εξεγερμένους επιστρέφουν στα σπίτια τους. Σύμφωνα με τους Χατζητάσκο και Τσουκαλιδή, καθοριστικό ρόλο σ' αυτή την επιλογή διεδραμάτισαν οι «εγγυήσεις» που παρείχαν, ως μεσολαβητές, ο κοινοτάρχης Κομνηνών και ο τοπικός πολιτευτής Κοσμάς Προκοπίδης. Εξαιρεση αποτελεί η αρχική ομάδα των «10-12 ενόπλων», που σύμφωνα με τη Χωροφυλακή «διεσκορπίσθησαν εις τα χωριά της περιφέρειας Ναούσης», αφήνοντας ελεύθερο τον απαχθέντα ενωμοτάρχη. Όλα έδειχναν πως η εξέγερση του Μεσόβουνου είχε ένα σύντομο μεν, πλην σχετικά αναιμάκτο, τέλος.

Η σφαγή

Τα πράγματα εξελίχθηκαν, όμως, πολύ διαφορετικά. Οι γερμανικές αρχές ήταν αποφασισμένες να προχωρήσουν σε παραδειγματική αιματοχυσία, για εκφοβισμό του πληθυσμού. Η πρόσφατη γενική διαταγή του Ανώτατου Αρχηγείου της Βέρμαχτ για τις κατεχόμενες χώρες των Βαλκανίων και της Ανατ. Ευρώπης ήταν, άλλωστε, αρκετά σαφής: «Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι μια ανθρώπινη ζωή σ' αυτές τις χώρες συχνά δεν μετράει και ο εκφοβισμός επιτυγχάνεται μόνο με ασυνήθιστη σκληρότητα» (14.9.41).

Το απόγευμα της 22ας Οκτωβρίου, ο γερμανός υπασπιστής επισκέπτεται τη νομαρχία και ζητεί πληροφορίες για τα τεκταινόμενα. Όταν πληροφορείται ότι οι κάτοικοι έχουν γυρίσει στα σπίτια τους, απαιτεί από το νομάρχη να του παραχωρήσει «50 χωροφύλακας, οίτινες την 7ην πρωινήν της 23ης δέον να ευρίσκωνται απροφασίστως εις Πτολεμαΐδα, όπερ και εγένετο». Στη συνέχεια, ο νομάρχης τίθεται υπό περιορισμό στο γραφείο του. Τουλάχιστον αυτό υποστηρίζει ο ίδιος, σε μια προφανή προσπάθεια να αποτινάξει από πάνω του κάθε ευθύνη για το μακελειό.

Ξημερώματα της 23.10.1941, το Μεσόβουνο περικυκλώνεται από 40 αυτοκίνητα με στρατιώτες της Βέρμαχτ, που ήρθαν επιτούτου από Φλώρινα, Έδεσσα και Θεσσαλονίκη. Συγκεντρώνουν όλους τους κατοίκους, διαχωρίζουν τους άντρες ηλικίας 16-69 χρόνων και δίνουν στα γυναικόπαιδα 2ωρη διορία να συγκεντρώσουν «όσα κινητά πράγματα δυνηθώσι». Τη μεταφορά τους στα Κομνηνά θα αναλάβει η χωροφυλακή, οι άντρες της οποίας παρακολουθούν χωρίς αντιδράσεις τα τεκταινόμενα.

Ακολουθεί η εκτέλεση, «ομαδικώς και δι' αυτομάτων όπλων», όλων των συλληφθέντων αντρών του χωριού. Η αναφορά του νομάρχη κάνει λόγο για 135 άτομα, αυτή της γερμανικής διοίκησης για 142. Άλλες πηγές ανεβάζουν τους εκτελεσμένους σε 165.

Τα μετέπειτα

*«Μεταξύ των εκτελεσθέντων», αναφέρει ο νομάρχης, «ήσαν και οι τρεις δημοδιδάσκαλοι του χωριού, εις ους καίτοι εξητήθη υπό των Αξιωματικών Χωροφυλακής όπως δοθή χάρις, εν τούτοις δεν εδόθη τιαούτη». Περίεργη και καταφανώς ταξική διάκριση, που προτιμάμε να αφήσουμε ασχολίαστη. Ο νομάρχης διευκρινίζει πάντως, με καταφανή απογοήτευση, ότι «ο βουλγαροκομμουνιστής δημοδιδάσκαλος Χατζητάσος, όστις ετύγχανεν αρχηγός του κινήματος, δεν συνελήφθη εισέτι».

Η τραγωδία έκλεισε με το ολοσχερές κάψιμο του χωριού «δι' εμπρηστικών βομβών, εκτός πέντε οικιών και της εκκλησίας». Τα περίπου 900 γυναικόπαιδα που επέζησαν, μεταφέρθηκαν στην Πτολεμαΐδα και διασκορπίστηκαν, «κατόπιν διαταγών των Γερμανικών Αρχών», στα χωριά του νομού, αλλά και στους νομούς Ημαθίας και Φλωρίνης -προς γενικότερο, προφανώς, παραδειγματισμό. Η νομαρχία Κοζάνης περιορίστηκε να τους διανείμει ένα «χρηματικόν βοήθημα 200 δρχ. κατ' άτομον» μαζί με «άρτον και τρόφιμα αναγκακούντα διά την πορείαν των».

Κάπου εδώ τελειώνουν οι αναφορές της νομαρχίας για τη συγκεκριμένη σφαγή. Για τη ζωή των κατοίκων του χωριού τα επόμενα χρόνια, οι πληροφορίες είναι ως εκ τούτου αποσπασματικές.

Τον Ιούλιο του 1943, όταν περνά από κει ένας καπετάνιος του ΕΛΑΣ, πολλοί από τους κατοίκους έχουν επιστρέψει. «Αντί για σπίτια αντικρύσαμε σωρούς από πέτρες. Αυτοί που επέζησαν είχαν χτίσει μικρές καλύβες κοντά στα ερείπια. Γυναίκες μαυροφορεμένες και παιδιά με δίτροχα ομηρικά κάρρα μεταφέρανε στάχτα στα αλώνια». Ο εκτελεστής του δωσίλογου κοινοτάρχη, Κώστας Ιγνατιάδης, αποτελεί το σύνδεσμο του χωριού με τον ΕΛΑΣ και περιβάλλεται με πραγματική λατρεία από τους κατοίκους (Αμύντα Κοσμά «Αναμνήσεις ενός καπετάνιου», Θεσ/νίκη

χ.χ., σ. 62).

Εννιά μήνες αργότερα, το Μεσόβουνο δέχεται μία ακόμη φορά τη βία των κατακτητών και των συνεργατών τους. Γερμανικές μονάδες «επικουρούμενοι υπό Εθνικιστικών ομάδων», σημειώνει σε έκθεσή του ο κατοχικός επιθεωρητής νομαρχιών Μακεδονίας, Αθανάσιος Χρυσόχοου, πραγματοποιούν εκκαθαριστικές επιχειρήσεις στο Βέρμιο.

*Στις 22 Απριλίου, τμήματά τους περικυκλώνουν το χωριό, «φονεύοντα πάντα κάτοικον όστις επεχείρει έστω και εκ φόβου να διαφύγη, αδιακρίτως φύλου και ηλικίας». Αποτέλεσμα: «Κατεστράφη παν ό,τι είχεν υπολειφθή εκ της κατά το έτος 1941 καταστροφής και παν ό,τι ανοικοδομήθη έκτοτε, καταστραφέντων εξ ολοκλήρου και δι' εμπρησμού όλων των οικιών, δημευθέντων των ζώων και χωρικών και φονευθέντων πολλών εκ των κατοίκων, οίτινες προσεπάθησαν να σωθώσι διά της φυγής. Περί τα 100 άτομα μεταφέρθησαν και ενκλείσθησαν εις το Στρατόπεδον Συγκεντρώσεως Πτολεμαΐδος».

Μετά την απελευθέρωση, η αρμόδια διεύθυνση του υπ. Εξ. εισηγείται να παραπεμφθούν στα έκτακτα δικαστήρια δωσιλόγων ο νομάρχης Γεωργαντάς, ο εισαγγελέας Κοζάνης και οι διοικητές της τοπικής χωροφυλακής «ως υπαίτιοι διά την υπό των Γερμανών αφανισμόν ενός ολοκλήρου ανθούντος άλλοτε ελληνικού χωρίου». «Η λαβούσα χώραν σφαγή», διαπιστώνει, «θα απεφεύγετο εάν αι τότε εν τη περιφερεία ταύτη εδρεύουσαι Ελληνικαί Αρχαί δεν είχαν απευθυνθή εις την γερμανικήν στρατιωτικήν Διοίκησιν επί τω τέλει αποκαταστάσεως διά γερμανικών δυνάμεων της διασαλευθείσης τάξεως».

Η συνέχεια της υπόθεσης αγνοείται. Μπορούμε, όμως, να τη φανταστούμε...

Πηγή: *(Ελευθεροτυπία, 27/10/2002)*